

تأثیر گسترش عدالت در جامعه عصر ظهور

فرنگ پایی^۱

چکیده

عدالت در عصر ظهور، سنگ بنای اصلی برای تحقق جامعه‌ای آرمانی و الهی است. این عدالت باعث رفع ظلم، ایجاد امنیت و توسعه همه جانبه جامعه می‌شود. قرآن کریم و روایات معصومین (علیهم‌السلام) تأکید دارند که این عدالت کامل تنها با ظهور امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) تحقق می‌یابد و جامعه بشری به سوی کمال و سعادت هدایت خواهد شد. عصر ظهور، دوره‌ای است که در باورهای دینی به عنوان زمانی که عدالت به طور کامل در جامعه جاری می‌شود، مطرح شده است. هدف این مقاله، بررسی تأثیر گسترش عدالت در جامعه عصر ظهور می‌باشد. روش تحقیق در این مقاله، توصیفی و مطالب مرتبط با موضوع به صورت کتابخانه‌ای جمع آوری شده است. عدالت در این دوره فراتر از مفهوم صرف توزیع عادلانه ثروت بوده و شامل تحقق حق‌ها، برقراری امنیت، رفع تبعیض‌های ساختاری و ایجاد فضای همبستگی و اعتماد اجتماعی است. با استناد به متون دینی و آموزه‌های مهدویت، می‌توان بیان کرد که عدالت گسترده نه تنها موجب کاهش فقر، خشونت و نابرابری می‌شود، بلکه بستر لازم برای رشد اخلاقی، معنوی و فرهنگی جامعه را فراهم می‌کند. این عدالت فراگیر سبب تقویت انسجام اجتماعی و کاهش تعارضات می‌گردد و در نتیجه ثبات و پیشرفت جامعه را تضمین می‌کند. همچنین گسترش عدالت در عصر ظهور باعث تحقق رفاه عمومی و ایجاد فرصت‌های برابر برای همه افراد جامعه می‌شود. در پایان، مقاله تأکید می‌کند که مطالعه و درک عمیق آموزه‌های عدالت مهدوی می‌تواند راهگشای سیاست‌گذاران و فعالان اجتماعی در جهت ارتقاء عدالت در جامعه معاصر باشد و زمینه‌ساز تحولات مثبت اجتماعی گردد. نتایج نشان می‌دهد که عدالت گسترده در عصر ظهور موجب تثبیت نظم اجتماعی، ارتقاء سطح زندگی مردم و پیشرفت فرهنگی و اخلاقی جامعه خواهد شد. این پژوهش ضمن تأکید بر اهمیت عدالت در ساختار جامعه مهدوی، به توصیه‌هایی برای بهره‌گیری از آموزه‌های عصر ظهور در جهت بهبود عدالت در شرایط کنونی نیز پرداخته است.

واژگان کلیدی: جامعه، عصر، ظهور، عدالت، گسترش.

^۱. طلبه سطح دو، مدرسه علمیه حضرت زهرا (سلام الله علیها) شهرستان دورود

عدالت به عنوان یکی از بنیادی‌ترین اصول اجتماعی و اخلاقی در دین اسلام شناخته می‌شود. از مهم‌ترین ویژگی‌های جامعه آرمانی در عصر ظهور امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، تحقق عدالت گسترده است که موجب ایجاد امنیت، آرامش، و توسعه اجتماعی و فرهنگی می‌گردد. از ویژه گیهای منحصر به فرد دوران حکومت حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) که در روایات و احادیث معصومین (علیهم السلام) فراوان ذکر شده و مورد تأکید و توجه قرار گرفته و از برجستگی خاص برخوردار می‌باشد استقرار عدالت، در تمام زوایای زندگی جامعه‌ای بشری است، عدالت، محور اصلی وعده‌های الهی درباره ظهور منجی آخرالزمان است. بدون تحقق عدالت گسترده، جامعه انسانی به آن آرامش و رفاه ایده‌آل دست نخواهد یافت. خداوند در قرآن کریم تأکید می‌کند که فرستادن منجی برای برقرار کردن عدالت است: «يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ ظُلْمًا وَجوراً» پس اهمیت عدالت در عصر ظهور به حدی است که دلیل اصلی و هدف بزرگ ظهور حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) به شمار می‌رود. در پرتو اصل محبوب و دوست داشتنی عدالت است که نابسامانی‌های سیاسی، ستم اجتماعی و ظلم اقتصادی، که زائده‌ای نظام ظالمانه‌ای تبعیض، ستم و بی‌عدالتی است، سامان می‌یابد، و همگان، جامعه‌ای عافیت، سلامت و کرامت بر تن خواهند کرد، امام صادق (علیه السلام) در این باره می‌فرماید: «ظهور قائم ما هو إلا لإقامة العدل بين الناس.» ظهور امام قائم (عجل الله تعالی فرجه الشریف) برای برپایی عدالت بین مردم است.

عصر ظهور به عنوان زمانی معرفی می‌شود که ظلم و ستم از بین می‌رود و عدالت به صورت فراگیر در جامعه برقرار می‌شود. بدون گسترش عدالت، ظلم‌ها همچنان ادامه خواهند داشت و جامعه در بحران و آشوب خواهد بود. بسیاری از مشکلات و نابسامانی‌های جوامع انسانی، از جمله جنگ‌ها، فساد، تبعیض و فقر، ناشی از نبود عدالت است. عدالت، نظامی است که با برقراری توازن در حقوق و وظایف، جلوی ظلم و استبداد را می‌گیرد. بنابراین، گسترش عدالت در عصر ظهور، یک ضرورت برای اصلاح جامعه و رفع این مشکلات بنیادین است. بر حسب تفاسیر معتبر از آیات متعدده قرآن کریم و روایات کثیره ثابت و مسلم است و ایمان به این مسأله امری ضروری و انکار ناپذیر است. با توجه به اینکه اکثر مردم باواژه عصر ظهور آشنا هستند، ولی از جزئیات آن بی‌اطلاع‌اند. بنابراین، تحقیق و پرداختن به این بحث با اهمیت است. لازم به یاد آوری است که تفاوت این مقاله با پژوهش‌های صورت گرفته در این است درباره، عصر ظهور مقالات و کتاب‌های زیادی نوشته شده است، ولی درباره تاثیر گسترش عدالت در جامعه عصر ظهور موردی یافت نشده و این کمبود خلا پژوهشی یکی از جنبه‌های ضرورت و اهمیت پرداختن به این موضوع مقاله است. از این رو نوشتار حاضر در صدد است که این موضوع را به طور مفصل مورد بررسی قرار

دهد. در ادامه می توان به تحقیقات و مقالات تقریباً مشابه این موضوع به چند مورد اشاره کرد. از جمله "عدالت اجتماعی در عصر ظهور" نوشته آقای آصف عطایی که ایشان به تبیین موضوع عصر ظهور از زوایای مختلفی پرداخته است؛ ولی مقاله حاضر، علاوه بر آن که به تبیین و بررسی موضوع مهم و اساسی عدالت پرداخته؛ تشریح معنای لغوی و اصطلاحی عدالت، مفهوم عدالت در اسلام، چگونگی تحقق عدالت در جامعه و ابعاد گسترش عدالت در جامعه عصر ظهور را مورد بحث و بررسی قرار داده است. مقاله ای دیگر با موضوع "درآمدی بر اجرای عدالت در "حکومت مهدوی" توسط آقای الهامی نیانجام شده که نویسنده در نتیجه گیری مقاله اش بیان می کند، حکومت نهایی معصوم آخرین، با برنامه ریزی صحیح و اصولی، به انسانها حیات واقعی می بخشد و با ارائه راهکارهای حکیمانه و برچیدن بساط ستم و ستمگر و زدودن جهل و خرافه، سطح فکری و علمی آدمیان را به حد مطلوب می رساند. آنگاه خود به قسط و عدالت قیام می کنند و در مسیر تکامل به پیش می روند که پرستشگر واقعی خدا شوند و امنیت و رفاه و عدالت و حق طلبی به غایت کمال برسد و هدف نهایی آفرینش جامعه عمل بپوشد. این مقاله، با مقاله حاضر تناسب موضوعی بسیار زیادی داشته است.

در این مقاله به بررسی تأثیر گسترش عدالت در جامعه عصر ظهور با استناد به آیات قرآن کریم و روایات معصومین (علیهم السلام) اشاره می کند. روش مقاله حاضر، توصیفی است. به این صورت که متون حدیثی مرتبط عدالت و جامعه عصر ظهور، با استفاده از فرمهای فیش برداری از منابع گردآوری و در راستای تحقق اهداف پژوهش مورد بررسی، توصیف و تحلیل قرار گرفته است. در ادامه بحث، تعاریف لغوی و اصطلاحی واژگان کلیدی مورد کنکاش و بررسی قرار گرفته و سپس به بررسی ابعاد تأثیر گسترش عدالت در جامعه عصر ظهور پرداخته می شود.

۱- مفهوم شناسی

قبل از پرداختن به اصل بحث، بیان مفاهیم کلیدی مقاله و تعریف آنها ضروری است؛ بنابراین به این مفاهیم پرداخته می شود.

۱- معنای لغوی و اصطلاحی عصر

عصر در لغت، به معنای زمان، دوران یا زمان خاصی از روز است و جمع کلماتی مانند، غُصور و أعصر و أغصار، دهر؛ روزگار می باشد. (عمید، ۱۳۸۰، ۵۲/۲) صد و سومین سوره قرآن کریم، مکی، دارای سه آیه؛ والعصر. عصر. [عَ] [عِ] روز. (منتهی الارب). یوم. (اقرب

الموارد) ۱-غروب . ۲- روزگار، زمان ، دوره . ۳- هر یک از تقسیمات یک دوره از تاریخ تمدن . ۴- سورة صدوسوم از قرآن کریم دارای سه آیه . مترادف ، دوره، روزگار، زمانه، زمان، عهد، وقت می باشد. (معین، ۱۳۷۴، ۱۵۹/۳)

۲-معنای لغوی و اصطلاحی ظهور

ظهور در لغت ، [ظُ] (ع ا) جِ ظَهر. در زبان عربی به معنای مجیء، حلول، ورود، القدوم و مترادف بروز، پدید، پیدایی، پیدایش، تجلی، جلوه، طلوع، وقوع، هویدایی، کلمه "ظهور" در زبان فارسی به معنای نمایان شدن، آشکار شدن یا به وقوع پیوستن است. (دهخدا، ۱۳۷۱، ۹۸/۲) واژه ظُهور به معنای آشکار و پیدا و ظاهر شدن است؛ و در اصطلاح مذهب شیعه دوازده امامی برای ظهور «مهدی موعود» شیعیان به کار می رود. ظهور مقابل خفا، در لغت به معنای آشکار بودن است. (رضوانی، ۱۳۸۴، ۴۱/۲) ظهور در لغت به معنای آشکار شدن چیز پنهان است و در اصطلاح مهدویت به دو معنا بیان شده است: معنای اول، آشکار شدن امام (علیه السلام) در برابر دیدگان مردم و معرفی و شناساندن خود به مردم بعد از یک دوره طولانی زندگی مخفیانه و در معنای دوم به این صورت است که امام (علیه السلام) در هنگام ظهور، پرده از عنوان و نام حقیقی خویش برمی دارد و به روشنی و صراحت خود را به مردم معرفی می کند که تا آن زمان در بین مردم بوده اما به صورت ناشناس بوده است. (عسگری، ۱۳۹۸، ۱۰۱/۱)

۳-معنای لغوی و اصطلاحی عصر ظهور

عصر ظهور تعبیر شفاف و روشنش مربوط به روزهایی است که حضرت مهدی (علیه السلام) در کوفه مستقر می شوند و لشکرها را از آنجا به سراسر عالم می فرستند. (مهدی پور، ۱۳۹۱، ۲۰۱) این عصر از این زمان آغاز می شود و سیصد و نه سال ادامه پیدا می کند. مطابق روایات صحیح، مدت حکومت آقا بقیه الله (علیه السلام) سیصد و نه سال است، به تعداد سالهایی که اصحاب کهف در غار بوده اند. (یزدی، ۱۳۸۸، ۹۵/۳) عصر ظهور در لغت به معنی آشکار شدن و نمایان شدن است و در باور شیعه مترادف با فرج امام زمان (عجل الله تعالی فرجه) است. باور به اینکه امام دوازدهم شیعیان که در غیبت کبری به سر می برند و از دیدگان نهان شده اند، روزی نمایان خواهند شد و جهان را پر از عدل و داد خواهند کرد. و اینکه برای پایان این فراق طولانی، واژه ظهور به جای حضور انتخاب شده، دال بر اعتقاد راسخ شیعه به حضور امام زمان (علیه السلام) در میان مردم است. شیعه باور دارد که حجت الهی، بر روی زمین و در میان مردم است و آنها را می بیند و می شناسد اما مردم از شناخت ایشان عاجزند. (رجبی، ۱۳۸۹، ۴۳/۲)

۴- معنای لغوی و اصطلاحی عدالت

در بیان واژه عدالت گفته اند: "وَضَعَ الشَّيْءُ فِي مَوْضِعِهِ" هر چیزی را در جای خود نهادن؛ چنان که ضد آن - ظلم - نگذاشتن هر چیزی در جایگاه خویش است. (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲، ۳۲۰/۱) "الْعَدَالَةُ" و "المُعَادَلَةُ" لفظی است که در حکم و معنی مساوات است و به اعتبار نزدیک بودن عدل به مساوات در آن مورد هم به کار می‌رود. "عَدْلٌ" در چیزهایی که با بصیرت و آگاهی درک می‌شود، به کار می‌رود مثل احکام و عدل و "عدیل" در چیزهایی است که با حواس درک می‌شوند مثل اوزان، اعداد و پیمانه‌ها. (مطهری، ۱۳۷۴، ۵۲/۲)

در فرهنگ لغت معین واژه عدالت از (عَ لَ) [ع. عدالة] ۱ - (مص ل.) عادل بودن، انصاف داشتن. ۲ - (امص.) ذکر شده است. (معین، ۱۳۸۰، ۱۷۸) در لغت نامه دهخدا درباره واژه عدالت چنین آمده است، عدالت. [عَ لَ / عَ لَ] (ع مص) عدالة. دادگری کردن. عدالت کردن. جرجانی گوید: عدالت در لغت استقامت باشد و در شریعت عبارت از استقامت بر طریق حق است به اجتناب از آنچه محظور است در دین. (دهخدا، ۱۳۷۹، ۱۵۹/۲) عدالت، مترادف انصاف، برابری، داد، دادگری، دادگستری، عدل، معدلت، منصفی می باشد و در اصطلاح عبارت است از، ضد ظلم و جور و هم معنی قسط است، ریشه و مشتقات عدالت نزدیک به سی بار در قرآن ذکر شده و این تکرار اشاره دارد به اینکه قرآن درباره عدل و عدالت توجه فراوانی دارد. (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ ه. ق، ۶۵/۱)

۲- مفهوم عدالت در اسلام

مفهوم عدالت در اسلام ناب محمدی، به معنای قرار دادن هر چیز در جای خود و رعایت حقوق افراد است. خداوند در قرآن عدالت را به عنوان یکی از اوصاف الهی بیان می‌کند: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ...» (سوره نحل، آیه ۹۰) این آیه نشان‌دهنده اهمیت عدالت و نیکی در رفتارهای انسانی است. (هاشمی، ۱۳۸۴، ۱۳۶/۱) عدالت در اسلام یکی از مهم‌ترین اصول اخلاقی و اجتماعی است که از طریق قرآن و سنت به آن تاکید شده است. عدالت یعنی قضاوت و رفتار منصفانه بدون هیچ تبعیض و جانبداری، حتی اگر این عدالت به زیان خود انسان باشد. در جامعه اسلامی، عدالت به عنوان راهبردی برای حفظ نظم، امنیت و کرامت انسانی مطرح است. خداوند در قرآن کریم درباره عدالت می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ...» (ای کسانی که ایمان آورده‌اید! همواره نسبت به عدالت قیام کنید و در شهادت‌ها تنها برای خدا باشید، حتی اگر به زیان خودتان یا پدر و مادران و نزدیکان باشد.) (سوره نساء، آیه ۱۳۵) بنابراین، عدالت در اسلام نه تنها یک اصل اخلاقی بلکه پایه و اساس تمامی روابط اجتماعی، سیاسی و فردی است. (قزوینی،

حکومت مهدوی، حاکمیت بر پایه علم، تقوا، شایستگی، مشارکت مردم، رفع فقر و تقویت اخلاق است. (قزوینی، ۱۳۷۵، ۸۱/۱) این اصول، می‌تواند الهام‌بخش سیاست‌گذاری‌های مردمی، شفاف، پاسخ‌گو و غیرتمرکز باشند. در جامعه مهدوی، وحدت، محبت و همدلی جایگزین تفرقه و شکاف‌های طبقاتی و قومی می‌شود. فعالان اجتماعی با درک این آموزه‌ها می‌توانند بر توسعه شبکه‌های مردمی، افزایش مشارکت اجتماعی و تقویت اعتماد عمومی تمرکز کنند. (میرزایی، ۱۳۹۸، ۱۰۱)

نتیجه‌گیری

گسترش عدالت در جامعه عصر ظهور، به عنوان یکی از ویژگی‌های بارز و اساسی دوران حکومت مهدوی (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، نقش بنیادینی در شکل‌گیری یک جامعه نمونه و آرمانی ایفا می‌کند. این عدالت فراگیر، علاوه بر برقراری توازن در مناسبات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، زمینه‌ساز تحقق ارزش‌های انسانی، اخلاقی و معنوی در گستره جامعه خواهد بود. در این دوره، عدالت به صورت همه‌جانبه و بی‌کم‌وکاست اجرا می‌شود و از این طریق، ظلم و ستم ریشه‌کن شده، فقر و تبعیض به حداقل می‌رسد و حقوق همه افراد جامعه اعم از فقیر و غنی، زن و مرد، کوچک و بزرگ به شکل کامل رعایت می‌شود. یکی از مهم‌ترین پیامدهای گسترش عدالت، ایجاد امنیت و آرامش در جامعه است؛ چرا که عدالت موجب می‌شود افراد با اطمینان خاطر از حقوق خود بهره‌مند شوند و ترس از تعرض و بی‌عدالتی از میان برود. همچنین، عدالت در این دوران باعث افزایش همبستگی و وفاق اجتماعی می‌شود، زیرا مردم با اعتماد به حکومت عادلانه و برخورداری از فرصت‌های برابر، از تعلق و مشارکت در ساختارهای اجتماعی احساس رضایت و نشاط خواهند داشت. علاوه بر این، عدالت در عصر ظهور به معنای رفع نابرابری‌ها و توجه ویژه به اقشار محروم است که این امر باعث شکوفایی استعدادها و توانمندی‌های بالقوه جامعه می‌شود. جامعه‌ای که در آن عدالت برقرار است، زمینه برای توسعه اقتصادی و فرهنگی هموارتر شده و رشد پایدار به دست می‌آید. همچنین، گسترش عدالت باعث تقویت حس مسئولیت‌پذیری و اخلاق‌مداری در افراد می‌شود که این خود، حلقه مهمی در تداوم و تثبیت عدالت است. در نهایت، عدالت در عصر ظهور به عنوان ستون اصلی حکومت مهدوی، نه تنها در سطح داخلی جامعه بلکه در سطح بین‌المللی نیز تأثیرگذار خواهد بود؛ به گونه‌ای که عدالت جهانی و صلح پایدار در سایه آن برقرار می‌گردد و جامعه بشری از ظلم، جنگ و ناامنی رها می‌شود. بنابراین، می‌توان گفت که گسترش عدالت در جامعه عصر ظهور، پایه و اساس تحقق تمدن نوین اسلامی است که در آن، انسان‌ها با رعایت حقوق یکدیگر و زندگی در سایه ارزش‌های والای اخلاقی، به کمال حقیقی خود دست خواهند یافت و جامعه‌ای سرشار از امید، صلح و رفاه شکل خواهد گرفت. مسلمانان از خداوند می‌خواهند، هر چه سریعتر، موانع ظهور آن امید محرومان و مستضعفان را مرتفع ساخته

و لباس فرج، بر اندام و قامت مبارکش پیوشاند و با ظهور آن فرزانه فضیلت سمبل فضیلت و کرامت، اسوه‌ی تقوا و عدالت و منتقم آل‌علی و محمد (صلی الله علیه و آل وسلم) به تمامی نامردی‌ها و نامردمی‌ها پایان داده، ظلم و بی‌عدالتی را از کل جهان، ریشه‌کن سازد و با اجرای احکام و قوانین ارزشمند الهی و انسانی به دست نازنین آن یگانه دوران، امنیت و آزادی و عدالت اجتماعی را به ارمغان آورده و با داروی شفا بخش دین، زخم‌های کهنه و دردهای دیرین انسان‌های مظلوم و مستضعفان التیام بخشد.

فهرست منابع

*قرآن

الف) کتاب‌ها

- ۱) الهی قمشه‌ای، مهدی محیی‌الدین، ۱۳۷۱، انتشارات اسلام، چاپ هفتم، جلد اول
- ۲) تمیمی آمدی، عبدالواحد ۱۳۶۶، تصنیف غررالحکم و دررالحکم جلد دوم، قم، دفتر تبلیغات اسلامی.
- ۳) حرعاملی، محمد بن حسن ۱۴۱۲ق، وسائل الشیعه، بیروت، آل‌البیت، انتشارات قم، چاپ سوم، جلد دوم
- ۴) حسن‌زاده آملی، علی، ۱۳۸۸ عدالت اجتماعی در مکتب امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف). تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی، چاپ سوم، جلد یک.
- ۵) دهخدا، علی اکبر ۱۳۷۱ ه.ش، لغت‌نامه، تهران: ناشر انقلاب اسلامی، چاپ پنجم، جلد دوم.
- ۶) دشتی، محمد، ۱۳۸۷، امام علی علیه‌السلام، نهج‌البلاغه، محمد دشتی، قم، انتشارات جمال، چاپ سوم، جلد دوم
- ۷) رضوانی، علی اصغر ۱۳۸۴ ه.ش، موعودشناسی، قم: انتشارات مسجد مقدس جمکران، چاپ اول، جلد دوم
- ۸) رجبی، ابوذر، ۱۳۸۹ ه.ش. تحلیل تطبیقی شاخصه‌های معنویت در عصر ظهور و عصر مدرن، قم: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عجل الله تعالی فرجه الشریف) چاپ دوم، جلد دوم
- ۹) راغب اصفهانی، حسین بن محمد ۱۴۱۲ق، المفردات فی غریب القرآن، تصحیح صفوان عدنان داودی، چاپ اول، بیروت - دمشق: دارالقلم - دارالشامیه، جلد اول

۱۰) زارعی متین، حسن؛ شهبازی، مهدی ۱۳۹۴ ه.ش.، فرهنگ سازمانی و نقش جهانی و ارزشها در این فرهنگ، درسهایی از مکتب

اسلام، چاپ ششم، جلد اول

۱۱) طبرسی، فضل بن حسن ۱۴۱۴ ق، مکارم الاخلاق، تحقیق: علاء آل جعفر، قم، اسلامی، جلد سوم

۱۲) طبرسی، علی بن حسن، ۱۳۸۵، مشکاة الانوار فی غرر الاخبار، چاپ دوم، نجف: مکتبه الحیدریه، جلد دوم

۱۳) عسگری، محمد امین. ۱۳۹۸ انتظار فرج: نگاهی به علائم و ویژگی های عصر ظهور. تهران: انتشارات امام حسین (علیه السلام). چاپ سوم،

جلد ۱

۱۴) عمید، حسن، ۱۳۸۰ ه.ش. فرهنگ لغت، تهران: انتشارات آگاه، چاپ هفتم، جلد ۲

۱۵) فولادی، محمد مهدی، ۱۳۸۲ نهج البلاغه، انتشارات نشر، چاپ دوم، جلد اول

۱۶) قزوینی، سید محمد کاظم، ۱۳۷۵ ه.ش. امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) از ولادت تا ظهور، تهران: نشر آفاق، چاپ سوم،

جلد اول

۱۷) کورانی، علی، ۱۳۸۱ ه.ش. عصر ظهور، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ سوم، جلد دوم

۱۸) مجلسی، محمد باقر ۱۴۰۳ ه.ق، بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار، ترجمه: سید محمد بن احمد حسین لاهیجانی، قم:

دارالکتب الاسلامیه، جلد دوم

۱۹) مقدسی شافعی سلمی ۱۴۲۸ ه.ق.، عقد الدرر فی اخبار المنتظر عجل الله فرجه الشریف، ترجمه: سلیمان عباسی ازهری، قم: مسجد مقدس

جمکران، چاپ سوم،

۲۰) مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۷۵ حکومت جهانی مهدی (عجل الله تعالی)، قم: مدرسه الامام علی بن ابیطالب (علیه السلام)،

۲۱) معین، محمد، ۱۳۷۴ ه.ش. فرهنگ لغت، تهران: انتشارات سمین، چاپ اول، جلد سوم

۲۲) نعمانی، محمد بن ابراهیم ۱۳۷۷ ه.ش.، الغیبه، ترجمه: ب سید احمد فهری زنجانی بی جا، قم: صدرا، جلد اول

۲۳) نجفی، محمد ابراهیم ۱۳۹۵ حکومت جهانی مهدوی (عجل الله تعالی فرجه الشریف): ساختار سیاسی و اجتماعی. قم: انتشارات کتاب

جمکران. جلد ۲

۲۴) نیکزاده، علی، ۱۳۷۹ ه.ش. کلیات فلسفه تعلیم و تربیت در عصر ظهور، تهران: کیهان، چاپ اول، جلد ۳

(۲۵) هاشمی شهیدی، سید اسدالله ۱۳۸۴ ه.ش.، ظهور حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) از دیدگاه اسلام و مذاهب و ملل جهان

، قم: انتشارات مسجد جمکران، چاپ اول، جلد ۱

(۲۶) یزدی حائری، ۱۳۸۸ ه.ش. علی بن زین العابدین، إلزامُ النَّاصِبِ فی إثباتِ الْحُجَّةِ الغائِبِ (عج)، ترجمه: محمدجواد مرعشی

نجفی، قم: انتشارات موعود، چاپ سوم، جلد ۳

ب) مقالات نشریه

(۲۷) آقای، حمیدرضا، ۱۳۹۸ بررسی عدالت اجتماعی در روایات عصر ظهور. مجله حدیث پژوهی، ۱۱(۲)، ۹۲-۷۷.

(۲۸) پاک نیا، عبدالکریم، ۱۳۸۷ ه.ش. "برکات علمی و فرهنگی عصر ظهور" نشریه فرهنگ کوثر، شماره ۱۳۷، سال سوم،

(۲۹) رضایی، محمد علی، ۱۳۹۰. مهدویت و عدالت اجتماعی. مجله مهدویت، ۵(۲)، ۶۰-۴۵.

(۳۰) حسینی، سید محمد نبی. ۱۳۹۹ تأثیر گسترش عدالت بر امنیت اجتماعی در حکومت مهدوی. پژوهشنامه علوم اجتماعی، ۸(۲)، ۷۰-۵۵.

(۳۱) قاسمی، راضیه، ۱۳۹۷، تحلیل فلسفی عدالت در جامعه مهدوی: رویکردی نوین. مجله فلسفه و دین، ۱۴(۴)، ۱۳۰-۱۱۲.

(۳۲) کریمی فر، نورمحمد، ۱۳۹۹، عدالت اقتصادی در عصر ظهور و تأثیر آن بر کاهش فقر. فصلنامه اقتصاد اسلامی، ۷(۱)، ۵۰-۳۳.

(۳۳) کریمی، علی، ۱۳۹۵، جایگاه عدالت اجتماعی در تمدن نوین اسلامی عصر ظهور. مجله مطالعات اسلامی، ۲۰(۱)، ۸۵-۱۰۴.

(۳۴) کرمی، حمید رضا، ۱۴۰۲ ه.ش. "مهدویت در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی)" نشریه مشرق موعود، شماره ۶۶، سال

سوم، بهار

(۳۵) صادقی، مریم سادات، ۱۳۹۸، عدالت و حکومت مهدوی: نگرشی جامعه‌شناسانه. پژوهشنامه علوم دینی، ۹(۱)، ۵۸-۴۰.

(۳۶) صدوقی، مصطفی، ۱۳۷۸ ه.ش. "رویکرد عالمانه به مهدویت، در بیان رهبر معظم انقلاب اسلامی"، نشریه انقلاب اسلامی، شماره ۴۶، سال

پنجم.

(۳۷) مهدی پور، علی اکبر ۱۳۹۱ ه.ش.، "ویژگیهای عصر ظهور" نشریه موعود، شماره ۱۶، سال دوم.

(۳۸) میرزایی، نقی، ۱۳۹۸، نقش عدالت در توسعه پایدار جامعه مهدوی. مجله توسعه و برنامه‌ریزی، ۱۵(۳)، ۸۹-۱۰۵.

(۳۹) مظفری، محمد صدرا، ۱۳۹۸، عدالت در عصر ظهور: بررسی روایی و اجتماعی. فصلنامه اندیشه اسلامی، ۱۲(۳)، ۱۲۰-۱۰۲.

(۴۰) نظری منفرد، علی ۱۳۸۸ ه.ش.، "قصه انتظار امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) از تولد تا رجعت"، نشریه جلوه کمال

، شماره ۱۴، سال دوم،

